

ПРО ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ГРОМАДЯН

Перебіг та результати виборів, що в них бере участь населення України, мають не лише політичний, але й, поза сумнівом, значний психологічний ефект. Ідеться насамперед про зняття певної соціально-психологічної напруженості, яка виникає з приводу тих чи інших соціально-політичних проблем. Вибори, що в цьому разі відіграють роль великого соціологічного опитування, роставляють, так би мовити, усе на свої місця, підтверджуючи домагання одних і спростовуючи претензії інших політичних сил.

Існує, проте, і не менш важливий індивідуально-психологічний аспект участі або неучасті громадян у процедурі голосування. Хоч останнім часом у масових настроях переважає явний скепсис, що чітко виявляється і в передвиборний та виборний період, позитивний психологічний ефект виборів, безумовно, має місце. У зв'язку з цим важливо і цікаво окреслити основні типи електоральної поведінки громадян, та проаналізувати можливі мотиви, що її спричинили, і наслідки, до яких вона призвела.

Суто практично можна виділити три способи реалізації громадянами свого виборчого права: участь у виборах та голосування за одного кандидата; участь у виборах та голосування проти всіх кандидатів; неучасть у виборах.

Очевидно, найвідчутнішого позитивного психологічного ефекту повинні зазнавати ті виборці, які проголосували за кандидата-переможця. Тут спрацьовує ефект досягнутої мети, реалізованих намірів, підтвердження слухності власної позиції. Такий результат сприяє особистісному самостверженню, подоланню невпевненості й нерішучості, зниженню тривожності.

Дещо гіршим є психологічне становище тих громадян, чий кандидат програв. За розраду ж їм може правити та обставина, що над ними не тяжітиме моральна відповідальність за можливий невдалий вибір.

Останнім часом зростала кількість виборців, які голосували проти всіх кандидатів. Здебільшого це була поведінка не так раціональна, як емоційна, протестна. У такий спосіб громадяни протестують проти труднощів життя та проти неспроможності владних структур змінити щось на краще.

Зрозуміло, що таку позицію не можна назвати цілком узмисленою з погляду як політичного, так і психологічного. Проте її психологічний результат є досить очевидним: здобута таким чином емоційна розрядка дає змогу хоча б частково виплюнути негативні реакції та досягти принаймні тимчасової внутрішньої рівноваги.

Як свідчать дані вивчення стану масової політичної свідомості та показали результати самих виборів, у суспільстві зросла частка громадян, схильних ухилитися від участі у виборах. Належить визнати, що така позиція має свої вагомі підстави, передусім психологічні, і що кожний громадянин повинен мати беззастережне право на електоральний абсентеїзм.

Відмова від участі в голосуванні — проблема політична та, не меншою мірою, психологічна. Нерідко така поведінка є виявом певного страху перед відповідальністю, виявом безпорадності перед життєвими труднощами, виявом реакції протесту й розчарування.

Як свідчать політико-психологічні дослідження, участі у виборах частіше уникають особи з порівняно вищим рівнем тривожності, нерішучості, невпевненості в собі, несамостійності. Для людей такого типу будь-який вибір може становити проблему, а ситуація вибору — викликати психологічний дискомфорт. Тому неучасть у виборах — це для них психологічно легший учинок, ніж здійснення свідомого вибору, це своєрідна психологічна втеча від можливих вагань і сумнівів, від докорів за помилковий вибір.

З психологічного погляду участь у виборах може виявитися чудовим психотерапевтичним актом. Прихід на виборчу дільницю, виконання процедури голосування допомагає людині великою мірою звільнитися від морально-психологічних проблем попереднього періоду. Обираючи депутатів, наділяючи їх владними повноваженнями, громадяни тим самим ніби перекладають на них тягар відповідальності за власну долю.

З іншого боку, здійснення конкретного, особливо вдалого, вибору викликає почуття причетності до важливих державотворчих процесів, сприяє піднесенню самоповаги та самооцінки. Взяття на себе нової відповідальності допомагає мобілізації особистісних резервів, надає існуванню додаткової цілеспрямованості й узмисленості.

У такий спосіб відбувається своєрідне психологічне очищення, «катарсис», що знаменує собою перехід на новий етап особистісного самовдосконалення та гармонізації міжособистісних стосунків.